

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

HELENA: Nerozumím. (Jde k oknu.) Ne, Prime, podívej se!

PRIMUS: Co?

HELENA: Slunce vychází!

(...)

PRIMUS (jde za ní k oknu): Co chceš?

HELENA: Slyšíš? Ptáci zpívají. Ach Prime, já bych chtěla být ptákem!

PRIMUS: Čím?

HELENA: Já nevím, Prime. Mně je tak divně, já nevím, co to je: jsem jako pošetilá, ztratila jsem hlavu, bolí mě tělo, srdce, všechno bolí – A co se ti mně stalo, ach to ti neřeknu! Prime, já musím myslím umřít!

(...)

HELENA: Já jsem ti našla místo, Prime, to se podivíš. Bydleli tam lidé, ale teď to zarostlo a jakživ tam nikdo nepřijde. Jakživ nikdo jenom já.

PRIMUS: Co tam je?

HELENA: Nic, domek a zahrada. A dva psi. Kdybys viděl, jak mně lížou ruce, a jejich štěňata, ach Prime, nic snad není krásnějšího! Vezmeš je na klín a chováš, a pak už nemyslíš na nic a nestaráš se o nic, až slunce zapadne; když potom

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

vstaneš, je ti, jako bys udělal stokrát víc než mnoho práce. Ne, jistě, já nejsem k ničemu; každý říká, že nejsem k žádné práci. Já nevím, jaká jsem.

PRIMUS: Jsi krásná.

HELENA: Já? Jdi, Prime, co jsi to řekl?

PRIMUS: Věř mně, Heleno, já jsem silnější než všichni Roboti.

HELENA (před zrcadlem): Já že jsem krásná? Ach ty hrrozné vlasy, kdybych si do nich mohla něco dát! Víš, tam v zahradě si vždycky dám do vlasů květiny, ale není tam ani zrcadlo, ani nikdo – (Nakloní se k zrcadlu.) Ty že jsi krásná? Proč krásná? Jsou krásné vlasy, které tě jenom tíží? Jsou krásné oči, které zavíráš? Jsou krásné rty, do kterých se jen koušeš, aby to bolelo? Co je to, nač je to, být krásná? – (Uvidí v zrcadle Prima.)

Prime, to jsi ty? Pojd' sem, ať jsme tam vedle sebe! Hleď, ty máš jinou hlavu nežli já, jiná ramena, jiná ústa – Ach Prime, proč se mi vyhýbáš? Proč musím za tebou běhat celý den? A pak ještě říkáš, že jsem krásná!

PRIMUS: Ty utíkáš přede mnou, Heleno.

HELENA: Jak jsi se učesal? Ukaž! (Vjede mu oběma rukama do vlasů.) Sss, Prime, nic není na hmat jako ty! Počkej, musíš být krásný! (Vezme s umyvadla hřeben a češe Primovi vlasy do čela.)

PRIMUS: Není ti někdy, Heleno, že najednou ti tluče srdce: Teď, teď se musí něco stát –

HELENA (dá se do smíchu): Podívej se na sebe!

ALQUIST (vstává): Co – cože, smích? Lidé? Kdo se vrátil?

HELENA (pustí hřeben): Co by se s námi, Prime, mohlo stát!

ALQUIST (motá se k nim): Lidé? Vy – vy – vy jste lidé?

(...)

ALQUIST: Tak tedy, milý Prime, já – – – já musím dělat nějaké pokusy na Gallových Robotech. Záleží na tom všechno další, rozumíš?

PRIMUS: Ano.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ALQUIST: Dobrá, doved' to děvče do pitevny. Budu ji pitvat.

PRIMUS: Helenu?

ALQUIST: Nu ovšem, říkám ti. Jdi, připrav všechno. – Nu tak, bude to? Mám zavolat jiné, aby ji přivedli?

PRIMUS (uchopí těžkou třecí paličku): Hneš-li se, rozbiju ti hlavu!

ALQUIST: Tak tedy rozbij! Jen rozbij! Co budou pak dělat Roboti?

PRIMUS (vrhne se na kolena): Pane, vezmi si mne! Jsem stejně udělán jako ona, ze stejné látky, stejného dne! Vezmi si můj život, pane! (Rozhaluje kazajku.) Řež tady, tady!

ALQUIST: Jdi, já chci pitvat Helenu. Dělej honem.

PRIMUS: Vezmi si mne místo ní; řež do těchhle prsou, ani nevykřiknu, ani nevzdychnu! Vezmi stokrát můj život –

ALQUIST: Pomalu, hochu. Ne tak marnotratně. Copak ty nechceš žít?

PRIMUS: Bez ní ne. Bez ní nechci, pane. Nesmíš zabít Helenu! Co ti to udělá, vzít mně život?

(...)

ALQUIST: Ale ovšem, co na tom? Ach dítě, ty umíš plakat? Řekni, co záleží na nějakém Primovi?

PRIMUS: Netrap ji, pane!

ALQUIST: Ticho, Prime, ticho! – K čemu ty slzičky? Nu bože, nebude Prima. Zapomeneš na něj do týdne. Jdi, buď ráda, že žiješ.

HELENA (tiše): Já půjdu.

(...)

ALQUIST (sám): Požehnaný dni! (Jde po špičkách ke stolu a vylévá zkumavky na zem.) Svátku dne šestého! (Usedne u psacího stolu, hází knihy na zem; pak otevře bibli, listuje a čte:) “A stvořil Bůh člověka k obrazu svému: k obrazu božímu stvořil ho, muže a ženu stvořil je. I požehnal jim Bůh a řekl: Rosttež a množte se, a naplňte zemi, a podmaňte ji, a panujte nad rybami mořskými, a

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

nad ptactvem nebeským, i nad všemi živočichy, kteří se hýbají na zemi. (Vstává.) A viděl Bůh vše, co byl učinil, a bylo velmi dobré. I stal se večer a jitro, den šestý." (Jde do středu pokoje.) Den šestý! Den milosti. (Padá na kolena.) Nyní propustíš, Pane, služebníka svého – svého nejzbytečnějšího sluhu Alquista. Rossume, Fabry, Galle, velicí vynálezci, co jste vynalezli velkého proti té dívce, proti tomu chlapci, proti tomu prvnímu páru, který vynašel lásku, pláč, úsměv milování, lásku muže a ženy? Přírodo, přírodo, život nezahyne! Kamarádi, Heleno, život nezahyne! Zase se začne z lásky, začne se nahý a maličký; ujme se v pustině, a nebude mu k ničemu, co jsme dělali a budovali, k ničemu města a továrny, k ničemu naše umění, k ničemu naše myšlenky, a přece nezahyne! Jen my jsme zahynuli. Rozvalí se domy a stroje, rozpadnou se systémy a jména velikých opadají jako listí; jen ty, lásko, vykveteš na rumišti a svěříš větrům semínko života. Nyní propustíš, Pane, služebníka svého v pokoji; neboť uzřely oči mé – uzřely – spasení tvé skrze lásku – a život nezahyne! (Vstává.) Nezahyne! (Rozpřáhne ruce.) Nezahyne.

Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. Určete literární žánr, tvrzení zdůvodněte na úsecích textu.
2. Vysvětlete název dramatu. Od jakého slova odvodil Čapek slovo robot jako označení umělé inteligence?
3. Charakterizujte jednotlivé postavy v ukázce.
4. Čím jsou Primus a Helena jiní než ostatní roboti? Proč je v závěru oslovuje Auquist Adame a Evo?
5. Co znamená slovo primus? Proč Čapek zvolil k pojmenování robota tento výraz?
6. Najděte paralelu s motivem z jiného díla.
7. Označte v textu monolog.
8. Posuďte, jaký vztah zaujímá Čapek k technice, před čím varuje.

otázka k přemýšlení...

Je dílo R.U.R. aktuální i v 21. století? Své tvrzení zdůvodněte.

Referát: Milenecké dvojice z dějin literatury a mytologie.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

MATKA (1938)

Dějství III.

Týž pokoj, ale všechny zbraně ze stěn i stojanů jsou odklizeny.

MATKA (snímá ze stěny poslední pár pistolí a zamyká je do zásuvky. Klíč bere k sobě): Tak. Já nechci, aby měl Toni na očích samé zbraně. *(Rozhlíží se.)* Já to nechci. *(Jde k oknu a zavírá okenice.)* A ven se taky dívat nebude. *(Rozsvítí vypínačem u dveří.)* Není tu už nic? – *(Jde k rozhlasové skřínce.)* A ty, ty už taky přestaneš mluvit. Toni nemusí vědět, co se děje venku. *(Váhá u rozhlasové skřínky.)* A já – já to nepotřebuju vědět. Já už nechci nic slyšet. Mně už po ničem nic není. *(Váhá.)* Nu vidíš, musíš mlčet. A chtěla bys mluvit, vid'? Zase bys chtěla plést Tonimu hlavu, že? Nene, ty už nám tu křičet nebudeš. Hlásej si, co chceš, – ale tady ne. Tady ne. Tady jsem já. Už nebudeš mému Tonimu nic namlouvat – Nu, co tomu říkáš? *(Otočí knoflíkem rádia.)* Tak co, ty –?

HLAS Z AMPLIÓNU (ženský, vášnivý, naléhavý): Je to zločin. Byl spáchán zločin proti všemu právu, jsou pošlapány všechny smlouvy, stalo se nejbrutálnější násilí. Slyšte, slyšte, slyšte: bez opovědění války, bez důvodu, beze slova jednání překročila cizí armáda hranice naší země. Bez jediného slova výstrahy, bez důvodu, bez opovědění války počala cizí děla a letadla bombardovat naše města. Nepřítel využil chvíle, kdy se náš národ sám smrtelně oslabil nešťastnou občanskou válkou, a přepadl naše území pod záminkou, že přichází obnovit pořádek. Kdo mu dal k tomu právo? Jaký má důvod k intervenci? Není důvodu, není práva. Voláme z ampliónu celý svět: slyšte, stal se zločin, stal se nevýslovný zločin! We call the world: hear, hear, it is an outrage, it is an awful crime!

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Nous appelons toute l'humanité: voyez, quel crime! Wir rufen die ganze Welt: es wurde ein schreckliches Verbrechen begangen! Náš národ, náš nešťastný a vysílený národ je dobíjen jako zvíře!

MATKA (zavírá knoflík rádia): Co na mne křičíš? Já tě nechci slyšet! Zločin! Zločin! To nebyl zločin, když zastřelili mého Petra? A to nebyl zločin, že musel padnout můj Kornel? Můj Kornel! Můj Petr! Mně budeš mluvit o zločinech! Já, já je znám, já matka; na mně se jich spáchalo nejvíc. Já vím, tys neznala mé hochy; kdybys je byla viděla, jak jich tu bývalo plno – Jen si křič do světa; já jsem taky křičela, a myslíš, že mi někdo odpověděl? *(Otočí knoflíkem.)*

HLAS Z AMPLIÓNU: – My sami, my sami si musíme pomoci. Budeme se bránit do posledního dechu. Nastavíme hradbu těl a srdcí. Naše pluky vržené proti nepříteli bojují se zoufalou statečností; ale nemohou se udržet, nedostanou-li posil. Voláme všechny muže: musíte je vystřídat. Slyšte, voláme všechny muže do posledního. Voláme vás, muži této země: hlase se, hlase se, hlase se do zbraně! Voláme vás, ženy této země: nastoupíte do práce za své muže a syny, které pošlete k praporům –

MATKA (otočí knoflíkem): Ne, ne. To máš marné. Já ti nikoho nemohu poslat, já už nikoho nemám. Toni nemůže, Toni je ještě dítě. Takový rozkaz není, aby musely děti na vojnu. To je nesmysl. Co ty máš co posílat něčí muže a syny k praporům? Nejsou tvoji, tak nemluv! Máš ty nějakého syna? To kdybys mně řekla! *(Otočí knoflíkem.)*

HLAS Z AMPLIÓNU: – Už ne lidský hlas, ale vlast sama vás volá. Já vlast volám všechny muže. Já matka vlast prosím své syny: braňte mne, braňte mé děti –

MATKA (zavírá knoflík rádia): Ne, ty nejsi matka! Já jsem matka, já, já, rozumíš? Jaké ty máš právo na mé děti? Kdybys byla matka, nemohla bys je posílat na vojnu! Ukryla bys je jako já, zamkla bys je jako já a křičela bys: nedám, nedám! – Já už nemám koho dát, abys věděla. Nikdo tu není. Jsem tu jen já, stará, bláznivá ženská. Já už jsem dala všechny syny. Nemám už, nemám –

.....

MUŽSKÝ HLAS V AMPLIÓNU: – – předvoj se blíží k řece. Dobrovolné čty vyhodily mosty do povětří a jsou připraveny hájit předmostí do posledního

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

muže. Nepřítel musí být zdržen stůj co stůj. Dobrovolníci vám vzkazují:
Padneme, ale neustoupíme.

ŽENSKÝ HLAS V AMPLIÓNU: Slyšte, slyšte, slyšte! Voláme všechny muže do zbraně. Voláme všechny muže. Na nás už nezáleží. Už nebojujeme za sebe, ale za zem svých otců a dětí. Ve jménu mrtvých i budoucích voláme do zbraně celý národ!

MATKA: Ne. Toni nepůjde. Já ti ho nedám!

MUŽSKÝ HLAS V AMPLIÓNU: Halo halo! Velitelství severní armády hlásí další ústupové boje. Bojuje se o každou píď půdy, o každou mez, o každý domek. Lidé ze vsí odmítli opustit své domovy a hájí je se zbraní v ruce. Nepřítel je nucen každou vesnici i samotu srovnat se zemí. Ztráty na životech jsou neobyčejně těžké.

ONDRA: Chudáci, ti lidé tam –

OTEC: Nech být, dobré je to. Přece jen to zpomalí postup nepřítele.

ŽENSKÝ HLAS V AMPLIÓNU: Slyšte, slyšte, právě zachycujeme jiskrovou zprávu z lodi Gorgony. – Sečkejte u ampliónů, nemohu to přečíst. Naše loď Gorgona... Ach bože! (*Hlas se zlomí:*) Odpusťte mi, já tam mám syna! (*Pomlka.*) – Slyšte, slyšte, slyšte! Naše cvičná loď Gorgona... se čtyřmi sty námořními kadety na palubě... se pokusila prorazit nepřátelskou blokádu, aby se vrátila do svého přístavu. V pět hodin sedm minut... byla zasažena nepřátelským torpédem. Loď... se potápí. (*Vzdech.*) Kadeti na palubě Gorgony vzkazují... poslední pozdrav domů. Prosí, aby jim byla... naposledy... zahrána... naše hymna. – Můj synu! Můj chlapečku!

MATKA: Cože? Tak ty přece máš syna? Ty taky máš dítě?

MUŽSKÝ HLAS V AMPLIÓNU: Halo halo, přerušujeme vysílání zpráv. Halo halo halo! Voláme cvičnou loď Gorgonu! Voláme Gorgonu! – Halo! – Halo, slyšíte nás? Kadeti na Gorgoně, pozor! Kadeti na palubě Gorgony, vlast vám posílá poslední pozdrav.

(*Z ampliónu zní hymna.*)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

(Všichni mrtví se beze slova zvedají a stojí v pozoru.)

MATKA: – – Čtyři sta chlapců? Copak se to smí, zabíjet takové hochy?

PETR: Prosím tě, mami, teď nemluv!

(Všichni stojí jako zkamenělí. Hymna doznívá.)

MUŽSKÝ HLAS V AMPLIÓNU: Halo halo halo! Cvičná loď Gorgona se už nehlásí.

KORNEL: Sbohem, kadeti! (Pověsí pušku na stěnu.)

ŽENSKÝ HLAS V AMPLIÓNU: Slyšte, slyšte, slyšte! Voláme všechny muže.
Voláme národ do boje. Vlast volá své děti. Do zbraně! Do zbraně!

MATKA: Co, ty ještě křičíš! Ještě nemáš dost, ty matko? Ještě tam posíláš jiné?

MUŽSKÝ HLAS V AMPLIÓNU: Halo halo! Velitelství západního úseku hlásí:
Bojujeme na celé frontě proti přesile. Boj na obou stranách nabývá nebývalé
zuřivosti. Naši letci hlásí nástup nových nepřátelských divizí –

(Bušení na dveře.)

HLAS TONIHO: Mami! Maminko!

MATKA *(otočí knoflíkem rádia)*: Ticho!

(Bušení na dveře.)

HLAS TONIHO: Maminko, jsi tam?

MATKA: Ano, maličký. *(Dává znamení, aby někdo zhasil.)* Už jdu.

(Tma, pauza.)

MATKA *(odemyká dveře)*: Co tu chceš, Toni?

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

TONI: Ty jsi tady potmě?

MATKA: Rozsvěť.

TONI (*rozsvítí lustr kontaktem u dveří. Pokoj je prázdný, jen na stole zůstaly rozložené štábní mapy*): Mami, s kým jsi to mluvila?

MATKA: S nikým, synáčku.

TONI: Ale já jsem tady slyšel takové hlasy –

MATKA: To bylo jen... tohle, chlapče. (*Otočí knoflíkem rádia.*)

TONI: A nač tu máš ty mapy?

MUŽSKÝ HLAS V AMPLIÓNU: Halo halo! Hlavní stan hlásí: Při ranním náletu nepřátel bylo zničeno město Villamedia. O život přišlo přes osm set civilních osob, z toho většina žen a dětí. Náš starý hrad, pokladnice našich dějin, lehl popelem.

TONI: Slyšíš, mami?

MUŽSKÝ HLAS V AMPLIÓNU: Letecká puma zasáhla nemocnici, kde zahynulo šedesát nemocných. Město Villamedia hoří.

TONI: Maminko, prosím tě –

ŽENSKÝ HLAS V AMPLIÓNU: Slyšte, slyšte, slyšte! Voláme k ampliónu celý svět! Voláme lidi! Nepřátelská letadla napadla dnes ráno vesnici Borgo a svrhla pumy na obecnou školu. Do prchajících dětí střílela ze strojních pušek. Osmdesát dětí bylo raněno. Devatenáct dětí postříleno. Třicet pět dětí bylo výbuchem... roztrháno.

MATKA: Co říkáš? Děti? Copak někdo zabíjí děti?

TONI (*hledá na mapě*): Kde to je... kde to je...

MATKA (*stojí jako zkamenělá*): Děti! Malé, usmrkané děti!

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

(Ticho.)

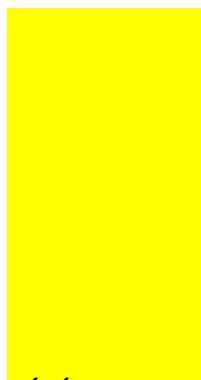
MATKA (*strhne ze stěny pušku a podává ji oběma rukama Tonimu. S velkým gestem*): Jdi!

Opona

Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. *Za jakých okolností matka ztratila muže a své čtyři syny?*
2. *Jak je podán mužský a ženský princip ve hře Matka?*
3. *Proč Čapek postavil do středu svého dramatu právě ženu?*
4. *Co způsobilo matčinu proměnu? Proč zpočátku chce mít Toniho u sebe a nakonec mu sama dává do ruky pušku?*
5. *V čem spočívá matčino hrdinství? Vysvětlete její patetické gesto.*
6. *Doložte v textu skrytou dialogičnost matčina monologu.*

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

BÍLÁ NEMOC (1937)

Akt druhý, obraz šestý

Osoby: Pobočník, Maršál, Dr. Galén,

Táž pracovna Maršálova.

Pobočník: *(ve dveřích)* Doktor Galén.

Maršál: *(píše)* Uvedte ho.

(Pobočník uvede Dr. Galéna. Oba zůstanou stát u dveří.)

Maršál: *(píše dál. Po chvíli)* Doktor Galén?

Dr. Galén: *(lekne se)* Prosím, pane dvorní rado.

Pobočník: *(tiše napovídá)* Vaše Excellence.

Dr. Galén: Totiž Vaše Excellence, že ano –

Maršál: *(píše dál)* Pojdte blíž.

Dr. Galén: K službám, pane... Vaše Excellence. *(Přiblíží se o krok.)*

Maršál: *(položí tužku a chvíli ho pozoruje)* Chtěl jsem vám blahopřát, doktore Galéne, k vašim úspěchům v léčení bílé nemoci. Dostávám zprávy... od svých úřadů... o vašich výsledcích. *(Bere do ruky fascikl aktů.)* Ty výsledky jsou ověřeny, doktore. Je to podivuhodné.

Dr. Galén: *(zmaten a dojat)* Děkuju uctivě, pane... Vaše Excellence.

Maršál: Tady jsem připravil jakýsi projekt – Chci totiž udělat z nemocnice u Svatého Ducha státní ústav pro potírání Čengovy nemoci. Nastoupíte tam jako primář, doktore Galéne.

Dr. Galén: Ale já... To by nešlo, pane... Já mám totiž takovou klientelu, Vaše Excellence, že ano... To bych prosím opravdu nemohl.

Maršál: Považujte to za rozkaz, milý doktore Galéne.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Dr. Galén: Já bych jinak s největší radostí, Vaše Excellence... Ale já přece nemohu řídit... Člověk nemá ani tu zkušenost, že ano...

Maršál: Tak vám to řeknu jinak. *(Podívá se na pobočníka, který zmizí.)* Vy jste odmítl vzít do léčení barona Krüga.

Dr. Galén: To ne prosím. Já jen... tady byla jistá podmínka –

Maršál: Víím. Budete tedy léčit barona Krüga – bez jakékoliv podmínky, doktore Galéne.

Dr. Galén: Je mně hrozně líto, pane... Vaše Excellence... ale to opravdu nejde. Já... já musím trvati na své podmínce –

Maršál: Doktore, jsou prostředky, kterými lze lidi přinutit,... aby splnili rozkazy.

Dr. Galén: Podívejte se, vy mě můžete dát zavřít, že ano, ale –

Maršál: Dobře. *(Sahá po zvonku.)*

Dr. Galén: Poslyšte, pane, nedělejte to! Já mám tolik pacientů – Zabijete je, když mne dáte zavřít!

Maršál: *(pouští zvonek)* Nebyli by to první mrtví na mé cestě. Ale vy si to ještě rozmyslíte. *(Vstane a jde k němu.)* Člověče, jste blázen – nebo takový hrdina?

Dr. Galén: *(couvá)* Ne prosím, já – Hrdina jistě ne; ale já byl na vojně... jako lékař..., a když jsem viděl tolik lidí umírat... tolik zdravých lidí, že ano –

Maršál: Já byl také na vojně, doktore. Ale já jsem tam viděl lidi bojovat za vlast. A já jsem je přivedl zpátky jako vítěze.

Dr. Galén: To je právě to. Já jsem viděl spíš ty, které... které jste už nepřivedl zpátky. To je ten rozdíl, pane... Vaše Excellence.

Maršál: V jaké hodnosti jste sloužil?

Dr. Galén: *(srazí paty)* Jako asistenční lékař u šestatřicátého pěšího pluku, pane maršále.

Maršál: Skvělý pluk. – Nějaké vyznamenání?

Dr. Galén: Zlatý kříž s meči, pane maršále.

Maršál: Bravo. *(Podá mu ruku.)*

Dr. Galén: Děkuju, pane maršále.

Maršál: Dobrá. Půjdete se přihlásit k baronu Krügovi.

Dr. Galén: – – Prosím, abych byl zatčen pro odepření poslušnosti.

(Maršál pokrčí rameny a zazvoní.)

(Pobočník objeví se ve dveřích.)

Maršál: Dáte zatknout doktora Galéna.

Pobočník: Podle rozkazu, Vaše Excellence. *(Přistoupí k Dr. Galénovi.)*

Dr. Galén: Poslyšte, nedělejte to!

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Maršál: Proč?

Dr. Galén: Můžete mne potřebovat – třeba i vy.

Maršál: Já ne. *(K Pobočníkovi.)* Nic. Můžete jít.

(Pobočník zmizí.)

Maršál: Sedněte si, Galéne. *(Usedne vedle něho.)* – Jak vám to mám říci, tvrdohlavý člověče! Podívejte se, mně záleží osobně na baronu Krügovi. Je to vzácný muž a – můj jediný přítel. Nevíte, jaká to je samota, být... diktátorem. Mluvím s vámi... jako člověk. Doktore, zachraňte Krüga! Už jsem... hodně dlouho nikoho neprosil.

Dr. Galén: Bože to je tak těžká věc... Já bych tak rád... Poslyšte, já bych měl taky prosbu.

Maršál: To není odpověď.

Dr. Galén: Prosím vás, Vaše Excellence, já jen okamžik... Vy jste takový státník a máte tak nesmírnou moc... Ne že bych vám chtěl lichotit, ale – bohužel je to tak, že ano... Podívejte se, kdybyste vy chtěl nabídnout věčný mír... Bože jak by byli všichni rádi! Vždyť se celý svět bojí jenom vás... všichni zbrojí jen kvůli vám... Kdybyste vy řekl, že chcete mír, bude na celém světě pokoj, že ano...

Maršál: – – Mluvil jsem o baronu Krügovi, doktore.

Dr. Galén: Ano, právě... Vy ho můžete zachránit... jeho a všechny malomocné. Řekněte, že chcete světu zajistit trvalý mír... že uzavřete smlouvu se všemi národy... a je to. Podívejte se, Vaše Excellence, vždyť to záleží jenom na vás! Proboha vás prosím, zachraňte ty chudáky malomocné! A co se týče pana barona, mě to tak mrzelo... Prosím vás, už kvůli němu...

Maršál: Baron Krüg na vaši podmínku nemůže přistoupit.

Dr. Galén: Ale vy můžete, pane... Vy můžete udělat všechno!

Maršál: Nemohu. Copak vám to mám vysvětlovat jako malému dítěti? Myslíte, že válka nebo mír záleží na mé vůli? Musím se řídit tím, co je v zájmu mého národa. Půjde-li jednou můj národ do války, pak je... má povinnost jej pro ten boj vychovat.

Dr. Galén: Jenže... kdyby nebylo vás,... tak by váš národ do žádné výbojné války nešel, že ano.

Maršál: Nešel. Nemohl by. Nebyl by tak dobře připraven. Nebyl by si tak vědom své síly – a svých šancí. Dnes o nich bohudík ví; a já plním jen jeho vůli –

Dr. Galén: – kterou jste vy sám vyvolal.

Maršál: Ano. Vzbudil jsem v něm vůli žít. Vy věříte, že mír je lepší než válka. Já věřím, že vítězná válka je lepší než mír. A já svůj národ nesmím připravit o jeho vítězství.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Dr. Galén: Ani o jeho padlé, že ano.

Maršál: Ani o jeho padlé. Člověče, teprve krev padlých dělá z kusu země vlast. Jenom válka udělá z lidí národ a z mužů hrdiny –

Dr. Galén: – a mrtvé. Já viděl ve válce víc těch mrtvých, víte –

Maršál: To dělá vaše řemeslo, doktore. Já jsem při svém řemesle viděl víc těch hrdin.

Dr. Galén: Ano, ti byli vzadu, Vaše Excellence. My v zákopech jsme tak moc stateční nebyli.

Maršál: Zač jste vy dostal ten řád?

Dr. Galén: To bylo... jenom za to, že jsem ovázal nějaké raněné.

Maršál: Já vím. Bylo to na bojišti mezi zákopy. To nebyla statečnost?

Dr. Galén: Nebyla prosím. To jen... prostě jako lékař. To člověk musí, že ano...

Maršál: – – Poslyšte, vy s tím vaším mírem: proč, jakým právem to vlastně děláte? Řekněte, je vám to... uloženo?

Dr. Galén: Já nerozumím prosím.

Maršál: *(tiše)* Člověče, máte... vyšší poslání?

Dr. Galén: Ne, vůbec ne. Já jenom jako obyčejný člověk, že ano...

Maršál: Pak to nesmíte dělat, doktore. Musí být vyšší poslání... Musí být vyšší vůle, která nás řídí –

Dr. Galén: Čí vůle?

Maršál: Bůh. Já jsem pověřen bohem, člověče; jinak bych nemohl vést...

Dr. Galén: To teda... musíte vést tu válku?

Maršál: Ano. Ve jménu národa –

Dr. Galén: – jehož děti padnou v boji –

Maršál: – a dobudou vítězství. Ve jménu národa –

Dr. Galén: – jehož otcové a matky zajdou malomocenstvím –

Maršál: *(vstane)* Na těch nemám tolik zájmu, doktore. Z těch už vojáci nebudou. Nevím, proč jsem vás ještě nedal zatknout.

Dr. Galén: *(vstane)* Vaše Excellence poroučí –

Maršál: Vy uzdravíte barona Krüga. Vlast ho potřebuje.

Dr. Galén: Tak já tedy... Tak jen ať pan baron ke mně přijde, že ano...

Maršál: – a přistoupí na vaši nemožnou podmínku, ne?

Dr. Galén: Ano, Vaše Excellence. Až splní tu... nemožnou podmínku.

Maršál: Vy na tom trváte? Pak ovšem – *(Jde ke stolu. Vtom cinkne telefon. Maršál zvedne sluchátko.)* – Ano, osobně. – – Jak? – Ano, slyším. – A je – Kdy se to stalo? – Ano. Tak děkuju. *(Položí sluchátko. Chraptivě:)* Můžete jít. Chválabohu před pěti minutami... se baron Krüg zastřelil.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Opona

Akt třetí - Obraz třetí

Osoby: Syn, Dr. Galén, Zástup, Jeden ze zástupu

Ulice.

Zástup lidí s prapory. Zpěv. Do toho volání: Ať žije maršál! Ať žije válka! Sláva maršálovi!

Syn: *(z prvního aktu)* A všichni najednou: Ať žije válka!

Zástup: Ať žije válka!

Syn: Nás vede maršál!

Zástup: Nás vede maršál!

Syn: Ať žije maršál!

Zástup: Maršál! Maršál!

(Houkání auta, které si nemůže zástupem prorazit cestu.)

Dr. Galén: *(vyběhne s kufříkem v ruce)* Doběhnu pěšky... Dovolte prosím...

Prosím vás, pusťte mě... někdo mě čeká...

Syn: Občané, volejte: Ať žije maršál! Ať žije válka!

Dr. Galén: Ne! Válka ne! Nesmí být žádná válka! Poslyšte, ne, válka nesmí být!

Výkřiky: Co to říkal? – Zrádce! – Zbabělec! – Mažte ho!

Dr. Galén: Musí být mír! Pusťte mne – Já jdu k maršálovi –

Výkřiky: Urazil maršála! – Na lucernu! – Zabte ho!

(Hlučící zástup se zavře kolem Dr. Galéna. Zmatená vřava.)

(Zástup se rozestupuje. Na zemi leží Dr. Galén a jeho kufřík.)

Syn: *(kopne do něho)* Vstávej, potvoro! Koukej mazat, nebo –

Jeden ze zástupu: *(klekne k ležícímu)* Počkat, občane. Ono je po něm.

Syn: Žádná škoda. O jednoho zrádce miň. Sláva maršálovi!

Zástup: Ať žije maršál! Maršál! Mar-šál!

Syn: *(otevře kufřík)* Hele, byl to nějaký doktor! *(Rozbije lahvičky s léky a dupe na ně.)* Tak! Ať žije válka! Ať žije maršál!

Zástup: *(valí se dál)* Maršál! Mar-šál! Ať – žije – maršál!

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. Za jaké mezinárodní situace hra vznikla. Čím je alegorická?
2. Charakterizujte a srovnajte styl jazyka obou postav. Navazují na sebe jednotlivé repliky? Všimněte si tzv. informativního dialogu s prvky konverzace.
3. Proč je dr. Galén označován jako čapkovský typ nehrdinského hrdiny?
4. Myslíte, že doktor Galén má některé shodné rysy s osobou Karla Čapka?

Podívejte se na film...

BÍLÁ NEMOC

 Drama / Psychologický / Podobenství / Sci-Fi
Československo, 1937, 102 min

Režie:

Hugo Haas

Předloha:

Karel Čapek (divadelní hra)

Scénář:

Hugo Haas

Kamera:

Otto Heller

Hudba:

Jan Branberger

Hrají:

Hugo Haas, Zdeněk Štěpánek, Karla Oličová, Bedřich Karen, Václav Vydra st., Ladislav Boháč, Jaroslav Průcha, Karel Dostal, Rudolf Deyl st., František Smolík, Helena Friedlová, Eva Svobodová, Vítězslav Boček, Otto Rubík, Vladimír Šmeral, Miroslav Svoboda, Marie Nademlejská, Karel Jičínský, Eduard Blažek, Vilém Pruner, Frank Rose-R...

Obsah •

Epidemie zákeřné choroby ničí obyvatele totalitního státu, jehož vůdce připravuje válečnou expanzi. Pokus lékaře z chudinské čtvrti čelit nemoci i nacionálnímu fanatismu ztroskotává. Pro filmové zpracování vycházející z inscenace ND byla připsána postava Dr. Martina, lékaře z malé, diktátrovými plány ohrožované země, který je ochoten pokračovat v aktivním odporu proti násilí. Film natočený podle stejnojmenného románu Karla Čapka je paralelou k událostem v Německu třicátých let. (zdroj: ČSFD)

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pojmy:

Utopie (z řec. ου τόπος ú-topos, žádné místo, „nikde“) je idealizovaná představa nereálné lidské společnosti, obce nebo státu. Slovo vytvořil anglický humanistický myslitel **Thomas More** jako název své knihy *Utopie* z roku 1516. V širším významu označuje něco sice žádoucího, ale neskutečného, nereálného a nemožného.

Žánr s výchovnou funkcí líčící dokonalé společenské poměry v pomyslné zemi x **antiutopie** – pesimistický obraz lidské budoucnosti v přetechnizovaném světě

Kde se vzal robot?

Karel Čapek rozšířil mezinárodní slovník o slovo robot. Toto slovo vymyslel jeho bratr Josef Čapek pro nově vznikající hru RUR. Bylo odvozeno ze slova robota a označovalo stroj, který vykonává za lidí těžkou práci.